

Ханстантинов Віталій Олександрович

Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

СОЛІДАРНІСТЬ: УРОКИ ВІД «ДЖОЙНТ»

Перед кожним небайдужим до минувшини постає питання-дилема: а чому навчає історія? Ми цікавимося подіями, що колись відбувались, з якою метою – задля задоволення своєї природженої пізнавальної потреби чи беремо з попереднього досвіду якісь корисні для теперішнього життя уроки?

З нашого погляду, сенс історичних розвідок полягає як раз у синтезуванні воедино відповідей на обидва запитання – адже лише у такому разі набуває очевидності тривіальна істина, суть якої відома змалку і зводиться до твердження, що без минулого немає майбутнього, або ж в іншій інтерпретації : теперішнє сягає своїм корінням минуле, і визначає тим самим тенденції на майбутнє.

Міжнародна єврейська допомога «Джойнт», що мала місце у 20 – 30 роках ХХ ст., продемонструвала одвічну цінність такої чесноти як солідарність. На відміну від тварини людина як істота наділена розумом, совістю і усвідомленням морального обов'язку стосовно Іншого, який опинився у скрутному становищі, має схильність і прагнення виявляти солідарність. При цьому людина керується не справедливістю, вона вмотивована не очікуваною вигодою від свого вчинку та підштовхують її не інші своєкорисливі егоїстичні розрахунки. Людина діє солідарно, тому що її внутрішнє людське Я вимагає допомогти Іншому заради того, щоб зберегти гармонію у власній душі, підтримати власну ідентичність як носія людяності, довести собі і світу пріоритетність життя загалом як базової духовної цінності.

Слід наголосити, що міжнародна єврейська допомога «Джойнт» здійснювалась у той час, коли євреї не мали своєї державності, тобто, це була не формальна, що здійснювалась за офіційною лінією та держаною підтримкою акція. Така допомога стала виявом суто людських якостей і громадянської зрілості її репрезентантів, життєстверджуючого потенціалу принципів самоорганізації і добровільності з боку різних єврейських громад.

Не можна не бачити, крім того, що отримувачами допомоги були не тільки етнічні євреї, а також і представники інших народів, що мешкали разом з євреями на постраждалих від природних і соціальних катаклізмів територіях. Варто також пам'ятати, що така допомога надавалась без огляду на наявні політичні складнощі, можливі ідеологічні непорозуміння з місцевими властями, попри тиск юдофобських стереотипів тощо.

Вважаємо, що навіть цей стислий перелік особливостей єврейської солідарності, що дає нам «Джойнт», достатній, аби зробити деякі узагальнюючого характеру уроки. Ми виділяємо при цьому дві групи уроків.

Перша торкається збагачення наших уявлень про феномен солідарності як такий. В науковій літературі існують різні думки щодо визначення сутності, екзистенціальної цінності, соціоконструктивного потенціалу та людинотворчої ролі солідарності. Історичний досвід «Джойнт» переконливо показав, що попри усі важкі випробування упродовж багатьох століть єврейський народ спромігся не тільки утриматись поміж інших народів як носій власної культури, релігії, ідентичності і Долі, але й зберегти та примножити високі якості людинолюбства. Цілком очевидно, що створення своєї власної держави після Другої світової війни та подальший успішний її розвиток значною мірою стали можливими також завдяки такій солідарності.

Прикметна ознака єврейської солідарності – це гостре переживання відчуття «Ми» кожним, хто вважає себе представником цього древнього народу. Її витоки – в особливостях національної релігії, культури, норм і

правил міжособистісних відносин, побуту, що мають давню традицію і що зберігають свою актуальність завдяки простим, зрозумілим для кожного і взаємовигідним для всіх соціальних агентів принципам життя. Яскравим підтвердженням цього є домінуюча атмосфера солідарності і взаємної допомоги та підтримки серед військовиків Ізраїлю. Слід визнати, що без цієї взаємовиручки поміж них, а також у відносинах між цивільним населенням і воєнними незалежній єврейській державі навряд чи вдалося б встояти в умовах майже повсякчасного тиску з боку сусідніх держав.

Історія міжнародної єврейської допомоги «Джойнт» показує, що солідарність уможливується лише через активні дії і не може обмежуватись проявом співчуття. На відміну від суто моральної підтримки когось солідарність вимагає саме діяльнісного ставлення до цього Іншого, вона не обмежується лише словами і проголошеними намірами. Солідарність – це практичне втілення добрих слів і намірів. Солідарність виростає не за чийось розпорядженням, хоча і може розгортатись за ініціативою «згори». Її джерелом виступає стан переживання людиною її внутрішньої духовної причетності до буття, її віри у власні креативні можливості, її впевненості у правоті справи, за яку вона береться і до співучасті в якій вона закликає інших людей.

Чуття солідарності перегукується з простим життєвим правилом «Сам живеш і дай жити іншому». Це, з нашої точки зору, має стосунок до однієї важливої прикметної ознаки єврейської солідарності загалом, що знайшла своє відображення в особливостях упорядкування відносин земельної власності в Ізраїлі, у факті переважаючої питомої ваги сільськогосподарських комун у структурі аграрних виробників, у широкій мережі кооперативів різного профілю. Все вказане можна розглядати як економічну основу соціальної солідарності в цій країні і як передумову досягнення нею конкурентоспроможності на міжнародній арені.

Ще одним важливим повчальним уроком для нас має бути усвідомлення того, що чуття солідарності не потребує для свого розвитку та функціонування якогось офіційного оформлення у вигляді певного правового документу або наказу згори з боку влади. В Ізраїлі й досі немає такого окремого правового акту, як Конституція. Її роль за традицією, що склалась, виконує низка так званих основних законів. Однак це не заважає державі демонструвати консолідовану позицію перед небезпекою ззовні, цілком успішно жити за демократичними стандартами. В той же час в Україні, як ми знаємо, кожна нова генерація влади прагне пристосувати під свої потреби і на власний розсуд переробити Конституцію. При цьому так і залишаються у нас задекларованими намірами деякі основоположні, загальноприйняті свободи – в той час як в Ізраїлі, приміром, де євреї становлять 75,4 %, а араби – 20,6 % населення, двома державними мовами проголошено іврит і арабську.

Солідарність обов'язково передбачає в політичному житті принципи пошуку компромісу і культури домовляння. Особливо це стосується взаємин релігійних і нерелігійних компонентів суспільного життя, збереження в ньому національних традицій і прагнення привносити деякі ліберально-демократичні елементи із зарубіжного досвіду. Так, питання укладання шлюбу і розлучень в Ізраїлі не розглядають державні установи – цим займаються відповідні релігійні структури в залежності від конфесійної належності тих чи інших індивідів.

Важливим для нас уроком є дбайливе ставлення жителів країни до своєї землі, збереження у чистоті природного довкілля. Лише одна риска – в Ізраїлі заборонено вирощувати генномодифіковані сільськогосподарські культури. Це і є справжнім втіленням людської солідарності, коли кожен мешканець незалежно від розміру свого гаманця буде впевнений, що вся запропонована для продажу аграрна продукція є якісною, безпечною для нього і його сім'ї.

Друга група уроків солідарності від «Джойнт» полягає в тому, що наведені факти мають сприяти у мінімізації в громадській думці поширених ще антисемітських проявів конспірологічного гатунку. Відомо, що одним із джерел юдофобії є різноманітні теорії змови – «шовіністична література наповнена всілякими вигадками про таємничі (ну, просто містичні) зв'язки між євреями, про їх єдність і взаємовиручку, про єврейські змови і «світову закулісу» [1]. Нам уявляється, що подібні звинувачення навіяні бажанням якось компенсувати власну невідповідність еліти і влади виступати локомотивом солідаризації і прикладом солідарної поведінки у суспільстві, приховувати прорахунки своєї політики або власні зловживання посиленнями на підступні дії «світового єврейства».

З огляду на щойно зазначене, заслуговує на увагу висновок Ніла Ріша із Каліфорнійського університету про те, що «наукових доказів генетичному поясненню єврейського успіху або особливим інтелектуальним здібностям євреїв поки що немає» [2]. В основі таких успіхів, з нашого погляду, лежить саме солідарність як засадничий принцип міжіндивідуальних відносин в єврейському середовищі.

У зв'язку з вказаним постає непросте питання: а хто ж нам заважає покласти солідарність у фундамент міжлюдських відносин? І актуалізується для нас потреба у відповіді на це фундаментальне питання в той час, коли європейська спільнота вже років п'ятнадцять років в рамках розбудови і реалізації європейської соціальної моделі, спираючись на «властиві європейцям почуття підвищеної солідарності в суспільстві, що починалося з ідеалів гуманізму і соціального католицизму, а також бажання громадян бачити в особі держави головного арбітра, що гарантує цю солідарність шляхом ухвалення необхідних для цього правил, законів і створення відповідних інститутів і механізмів реалізації соціальної політики», доволі успішно просувається шляхом модернізації [3].

У підсумку підкреслимо, що формування солідарності, як зазначено в Хартії основних прав Європейського Союзу, передбачає одночасний розвиток цінностей людини, свободи, рівності, принципами демократії та правової держави [4], а виявляти солідарність означає захищати свої інтереси разом з іншими людьми. Солідарність – це спільний і розумний егоїзм (набагато дурніші жити за принципом «кожен за себе» або «ми проти них»). Солідарність – це скоріше ефективна соціалізація егоїзму. Ось чому в моральному відношенні щедрість цінується набагато вище. З тієї ж самої причини в соціальній, політичного та економічного життя солідарність набагато важливіша [5].

У підсумку підкреслимо, що уроки солідарності, що залишили нам у спадок організатори і виконавці міжнародної єврейської допомоги «Джойнт» віддзеркалюють як елементи загальнолюдського духовного потенціалу гуманізму в людях незалежно від їх національної чи релігійної належності, так і специфічні, властиві єврейству риси взаємної підтримки і взаємовиручки, що склались в особливих історичних умовах їхнього життя. Ці уроки не є надбанням лише історії як науки, вони по суті покладені як важливі цеглини у фундамент сучасної держави Ізраїль, продемонстрували свою соціоконструктивну роль у державотворенні і досягненні конкурентоспроможності у різних галузях життя. І в цьому сенсі ці уроки є повчальними для вітчизняного суспільства та її еліти.

1. Пинхасик Зелик Существует ли еврейская солидарность?|Еврейский обозреватель . №11/251 ноябрь 2013г. <http://jew-observer.com/tochka-zreniya/sushhestvuet-li-evrejskaya-solidarnost/#more-4347>

2. Джоси Глаусиуш 12 фактов о еврейской генетике http://jewishnews.com.ua/ru/publication/12_faktov_o_evreyskoj_genetike
17.11.2016

3. Ларіна Н.Б. Перспективи становлення європейської соціальної моделі <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2014-2/doc/6/01.pdf>

4. Хартія основних прав Європейського Союзу http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_524

5. Конт-Спонвиль Андре. Философский словарь / Пер. с фр. Е.В. Головиной. – М.: Этерна, 2012, с. 562 – 567